

Uvod

Pripremajući ovaj broj *Informaticae Museologicae*, koja je tematski posvećena odgoju i obrazovanju u muzeju, uputili smo na adrese 60-ak većih muzeja u Jugoslaviji, za koje iz postojeće dokumentacije u MDC-u znamo da razvijaju taj oblik djelatnosti, anketu/poziv na suradnju. Namjera nam je bila da okupimo što veći broj suradnika iz raznih krajeva zemlje te da postojeću dokumentaciju upotpunimo najnovijim podacima kako bismo, što jasnije, prezentirali sliku stanja ove djelatnosti u nas. Željeli smo da, barem od većine koji će nam se pridružiti, dobijemo odgovore na niz pitanja vezanih uz teme koje su najčešći sadržaji razgovora o problematici obrazovanja u muzeju, a to su: stalni postav, muzejski pedagog, specijalne izložbe, oblik rada s korisnicima u muzeju, tiskani materijal i animacija korisnika.

Tekstovi čiji je sadržaj direktno vezan uz predložene teme grupirani su u uvodnom dijelu. Međutim, kako navedene teme ni izdaleka ne iscrpljuju broj mogućih sadržaja vezanih uz edukativnu djelatnost u muzeju, suradnici ovog broja zamoljeni su da obrade bilo koju temu vezanu uz navedenu djelatnost, ako je to sadržaj njihova rada. Tekstove takvog sadržaja objavljujemo u rubrici »Iz muzejske prakse«.

Odgovori na anketni upitnik MDC-a

Odgojno-obrazovni rad u Muzeju Bosanske krajine, Banja Luka

Irhan Kašić
Muzej Bosanske krajine,
Banja Luka

Primljeno: 16. 12. 1987.

Muzej Bosanske krajine osnovan je 26. septembra 1930. god. kao muzej Vrbaske banovine. U proteklih 57 godina postojanja Muzej je imao više različitih razvojnih faza: od 1930. do 1941. god.; 1941–1945; 1945–1969. i od 1969. do 1983. god., tj. do ponovnog otvaranja stalne izložbe u namjenski izgrađenom prostoru i potpunog oživljavanja rada Muzeja i neposrednog kontakta s javnošću.

U njegovoj prvoj fazi (1930–1941) prikupljen je materijal vezan za etnografiju i istoriju Bosanske krajine, pa su s vremenom formirane slijedeće zbirke: etnografska, praistorijsko-istorijska, numizmatička i mineraloško-petrografska-paleontološka.

U toku rata (1941–1945) ustaše su i Nijemci, opljačkali muzejske zbirke čije je blago otpremljeno u Njemačku, gdje mu se izgubio svaki trag. Tada je i ubijen direktor Muzeja Špiro Bocarić.

Pobjeda socijalističke revolucije označila je novu fazu u razvoju Muzeja Bosanske krajine. Stvaraju se nove zbirke i otvara se novo polje istraživanja – NOB-a i socijalistička izgradnja. Od 1960. god. Muzej je smješten u Kastelu. Zbirke su bile smještene u tri objekta, a u stalnom prostoru zastupljena je bila NOB-a u Bosanskoj krajini, te prirodnjačka i etnografska zbirka. U Kastelu je, uz to, bio prostor za depoe, radionice, kancelarije, kojima je pridodan i vanjski izložbeni prostor.

Katastrofalni zemljotres oktobra 1969. god. uništio je cijeli Muzej i teško oštetio eksponate. Uz pomoć Zemaljskog muzeja u Sarajevu kulturno je blago, iako oštećeno, ipak spašeno. U privremenom smještaju od 1969. god., Muzej je bio zatvoren za posjetioce jer nije postojao muzejski postav. Muzejska djelatnost i kontakti s javnošću bili su svedeni na povremene tematske izložbe. U toj fazi Muzej je pripremio 20 tematskih izložbi, koje su bile postavljene u 28 opština Bosanske krajine a neke i u drugim republikama. Stalno su bili aktualni problemi – nedostatak odgovarajućeg objekta i kadrova – ali su i oni konačno riješeni 1983. god.

Useljenjem u novi objekt, 22. aprila 1983. god., Muzej Bosanske krajine dobiva nove i znatno bolje uslove za rad. Funkcionalni prostor – oko 3000 m² (stalni izložbeni postav 1655 m²; depoi 518 m²; radionice – laboratoriji 233 m², te 177 m² kancelarije) – označio je i nov period u razvoju Muzeja Bosanske krajine.

U stalni izložbeni postav Muzeja ulazi arheološka i istorijska zbirka (s posebnom izložbom o turskom razdoblju u Bosanskoj krajini, te o razvoju radničkog pokreta, NOB-e i socijalističke izgradnje). Poseban dio u sklopu stalne izložbe zauzima tematska izložba: **Ptiće Bardače**. Na kraju, na najvećoj površini, smješten je etnografski dio (tradicionalni način privređivanja, tradicionalna arhitektura, zanatska privreda, prerada tekstila, narodne nošnje i narodne rukotvorine Bosanske krajine).

U galerijskom prostoru Muzeja priređuju se tematske izložbe – kako našega, tako i iz drugih muzeja – te izložbe iz zemlje i inostranstva. Pedagoška je sala također u sklopu Muzeja – u njoj je postavljena stalna izložba banjalučkih slikara između dva rata (Bocarić, Nikolić i Pečenec).

Premda raspolaze velikim brojem ekspanata iz biljnog i životinjskog svijeta, te zbirkom minerala i rudača s područja Bosanske krajine, Muzej zbog materijalnih poteškoća nije u mogućnosti da sve to izloži i prezentira javnosti.

Stalna je izložba posve prilagođena obrazovnoj djelatnosti, pa su i najčešći posjetioci Muzeja daci osnovnih i srednjih škola, studenti i vojnici. Da bi Muzej ostvarivao svoju odgojno-obrazovnu djelatnost brine se muzejski pedagog – inače profesor istorije – u suradnji s drugim osobljem Muzeja. Muzejski pedagog ima puno radno vrijeme. Pedagoška djelatnost Muzeja osobito je intenzivna od 1984. god.

Uz stalnu izložbu, Muzej često priređuje i tematske izložbe ili ih prihvata od drugih muzeja i galerija. Svojim tematskim izložbama nastoji obuhvatiti ne samo jedan segment iz cjelokupnog kulturnog naslijeđa Bosanske krajine, ali ipak prevladaju izložbe o samo jednoj temi iz bogatog kulturnog naslijeđa ove regije kao što su: **Odjeća, nakit i vez Bosanske krajine; Oružje naših zbirki srednjeg vijeka i turskog perioda; Narodne nošnje Bosanske krajine; Srednjovjekovna župa Vrbas; Tito u Bosanskoj krajini**. Sve ove izložbe Muzej je najčešće realizirao sam.

Najčešći posjetioци muzeja su đaci. Procentualno gledano, đaci osnovnih škola najviše posjećuju Muzej, i to od prvog do osmog razreda, potom srednjoškولci, studenti i vojnici. Najmanje Muzej posjećuju građani, a u vrijeme turističke sezone april-oktobar posjeta se povećava. Najčešći oblik rada s posjetiocima jeste vodstvo kroz stalni postav. Često se u sklopu đacke posjete Muzeju obradi i određena tema iz istorije ovog kraja. Na tematskim izložbama posjetioци dobiju opširne informacije o značaju i sadržaju izložbe. Do danas Muzej nije – pretežno zbog materijalnih razloga – izradio katalog stalne izložbe. Informativni listić se uglavnom koristi za obavješćavanje đaka. Povremeno Muzej, u sklopu određene tematske izložbe, tiska katalog, nastojeći pedagoško-propagandnom službom animirati javnost što je dalo i dobre rezultate – intenzivniju posjetu ne samo tematskim izložbama nego i stalnom postavu. Vrlo često i sredstva masovnog informisanja, novine, radio pa i TV pomažu Muzeju pri obavješćavanju javnosti. Ponekad i radne organizacije u tvorničkim listovima obavješćavaju zaposlene o aktivnostima u Muzeju. Tako je SOUR »Rudi Čajavec« prilikom izložbe **Tito u Bosanskoj krajini** u svom listu posvetio izložbi cijelu stranicu i k tome osigurao filmski materijal vezan za Titove posjete Banja Luci. To je rezultiralo izvanrednom posjetom ovoj izložbi, jer su posjetioци uz izložbu mogli pogledati i film **Titove posjete Banja Luci**.

Propagandno-pedagoška djelatnost muzeja

Na osnovu određenih pokazatelja u radu propagandno-pedagoške službe u Muzeju Bosanske krajine, utvrđeno je da nema bolje propagande od stalnog kontakta sa školama, radnim organizacijama, vojnim ustanovama, sredstvima javnog informisanja te prosvjetnim službama. Da bi se lakše pratile aktivnosti svake škole tokom školske godine, za svaku je školu otvoren karton u koji se registrira svaka školska posjeta muzeju, ali i kontakti Muzeja sa školama. Isto tako, u kartone su zavedene i radne organizacije, vojne ustanove te druge institucije. Premda je proteklo malo vremena od postojanja propagandno-pedagoške službe (4 godine), već su postignuti solidni rezultati. Međutim, još ova služba nije ozbiljno shvaćena. Ipak, savremeni muzej ne može opstati bez nje.

U posljednje se vrijeme Muzej uključuje u nastavu, posebno nastavu istorije. I to je jedno još uvijek nedovoljno iskorišteno područje djelovanja. Da bi nastavnici i profesori shvatili značaj Mu-

zeja, svake se godine organizira jednodnevni seminar na kome se prezentiraju mogućnosti Muzeja, čime se nastoji što više zainteresovati školu.

Na kraju, mora se konstatovati, nedostatak materijalnih sredstava znatno koči rad Muzeja. Od 1983. god. nije štampan **Zbornik krajiških muzeja**, naučno glasilo muzeja Bosanske krajine (Banja Luka, Bihać, Drvar, Jajce i Prijedor). Unatoč svim poteškoćama Muzej Bosanske krajine je za 57 godina rada i postojanja postigao značajne rezultate, o čemu svjedoče brojna priznanja društvene zajednice: Aprilska nagrada SO Banja Luka 1980; Plakete SIZ-a kulture SO Banja Luka; Orden Republike sa srebrnim vijencem – najveće i najvrednije priznanje – koje je Muzej dobio za svoj rad – kojim ga je odlikovalo Predsjedništvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1981. god.

ABSTRACT

Educational activities in the Museum of Bosanska Krajina, Banja Luka

Irhan Kašić

A short survey of the history of the museum from its foundation in 1930 is given. The crucial event was the moving of the museum to a new building constructed for this purpose in 1983. The museum thus obtained appropriate conditions to develop its activities and to display the majority of its collections. The museum has a gallery for occasional exhibitions and a special hall for educational and other programs. The permanent display is adapted for educational purposes, since school children and young people in general are the most frequent visitors of the museum. The museum has a museum educator who permanently cooperates with schools, various enterprises, military institutions, mass-media and educational authorities. In order to facilitate this activity, the museum established a card file in which every visit of a school or other institution is noted. Every year a seminar for teachers is organized, presenting the possibilities of incorporating the museum into the teaching process.

Образовни рад у Етнографском музеју Београд

Tatjana Zec
Etnografski muzej,
Beograd

Primljeno: 16. 12. 1987.

U Etnografskom muzeju u Beogradu zaposlen je jedan kustos-pedagog (po obrazovanju etnolog), s punim radnim vremenom, koji obavlja pedagoškovođičke i propagandne poslove, te je, k tome, zadužen za međudržavnu saradnju i organizaciju svih muzejskih izložbi.

Potkraj 1984. godine otvorena je stalna postavka Muzeja, pod nazivom **Narodna kultura na tlu SR Srbije**.

Nastojeći prikazati etničke i kulturne oblike svih naroda koji su naseljavali i danas naseljavaju područje SR Srbije, Muzej je odabrao antropogeografski način izlaganja, u okviru kulturno-geografskih zona. Izlažući materijal prema regionalnom prostiranju etnografskih oblasti, prikazani su svi aspekti narodne kulture u okviru svake oblasti ponaosob. Stoga je izložba sažet i sumaran presek seoske kulture u drugoj polovini XIX. i prvim decenijama XX. veka. Smatramo da ovakav konceptijski pristup i nedostatak audio-vizuelne opreme (inače Muzej ima odvojenu bioskopsku salu u funkciji stalne postavke) unekoliko sužavaju mogućnosti pedagoške djelatnosti.

Muzej priređuje tematske izložbe koje su, sve do poslednjih nekoliko godina, bile rezultat muzeoloških istraživanja – klasifikacije i sistematizacije materijala (narodne nošnje, keramika, ćilimarstvo, nakit i kićenje i dr.) ili regionalno-monografskih istraživanja (Jadar, Vukov zavičaj; Resava i dr.).

Kako brojnost etnoloških tema i mnogostrukost aspekata omogućuju znatno širi program ove djelatnosti, u poslednjih nekoliko godina planirane su i izložbe koje su rezultat: – proučavanja pojedinih etničkih grupa (Cincari, Vlasi, Bunjevci); – raznovrsnih tema koje se obrađuju s etnološkog aspekta (vatra, osvetljenje, hleb, trgovina i sl.); – generacijskih i statusnih razlika u seoskoj kulturi (položaj deteta u tradicionalnoj seoskoj zajednici, izražavanje statusa pojedinca, odnosno porodice u društvenoj zajednici, dečja nošnja i sl.).

Muzej ne vodi preciznu evidenciju o dobroj strukturi posetilaca; iz postojeće evidencije može se uopšteno zaključiti da najbrojniju publiku predstavljaju đaci osnovnih i srednjih škola, a u letnjim mesecima strani turisti.

Propaganda muzejskih djelatnosti obavlja se na standardan način (plakati, transparenti, obaveštenje u štampi i na radiju). Osim grupnih vođenja, pedagoška djelatnost uključuje organizovanje raznovrsnih predavanja (u okviru etnološke tribine i uz značajnije tematske izložbe organiziraju se ciklusi predavanja), s filmskim projekcijama; drugu godinu u Muzeju deluje Radioteka (u suradnji s Radio-Beogradom), koja omogućuje slušanje značajnih radiofonских zapisa, tematski vezanih za tradicijsku kulturu; povremeno se održavaju predstave Etnoteatra i izvode pojedina dramska dela najčešće tematski vezana za narodni život.

Muzej nije još štampao katalog stalne postavke; postoji kratak informativni vodič.